

²⁹ *Зубарь В. М.* Некрополь Херсонеса Таврического I—IV вв. н. э.— Киев, 1982, с. 23—25, рис. 12.

³⁰ *Latyshev V.* IOSPE, I, PETROPOLI, MCMXVI, N 32.

³¹ *Фармаковскій Б. В.* Склеп Еврисивія и Ареты въ Ольвіи.— ИАК, 1902, вып. 3, с. 19—20.

Б. М. ЛЕВЧЕНКО

Сарматське поховання поблизу с. Медвин Київської області

В 3 км на південний схід від с. Медвин Богуславського р-ну Київської обл. було зруйновано один з насипів курганної групи. На місці кургану у відвалах насипу зібрано рештки поховального інвентаря з поховання, яке, очевидно, було впускним. Тут же знайдено розрізнені кістки людського скелета, уламки червонолакової посудини, одновухий глек, рештки бронзового дзеркала та намисто.

З окремих уламків шляхом склеювання було відновлено форму червонолакової посудини. Це був канфароподібний присадкуватий кубок біконічної форми на кільцевій ніжці з двома вертикальними ручками (рисунок, 14). Лінія перегину тулуба проходила під ручками. Стінки нижньої частини корпусу округлі, верхньої — високі, прямі. Вінця відігнуті назовні. Ручки плоскі, овальні в перерізі з катушкоподібними потовщеннями на згинах у верхній частині. Кубок тонкостінний, кружальної роботи, проте виготовлений недбало. Ззовні — нерівномірний шар червонувато-бурого лаку з нетривкою, позбавленою блиску поверхнею. Нижня частина покрита лаком не повністю, з окремими плямами та слідами затьоків. Глина на зломах — дрібнозерниста з незначними слюдяними блискітками. Висота посудини 7,3 см, діаметр вінець 9,5, діаметр ніжки 6,2 см. Ширина ручок близько 1 см, товщина — 3,4 см.

Одновухий сіроглиняний глек, типу ойнохої, виготовлений на гончарному крузі (рисунок, 15). Тулуб округлий, майже кулеподібний. Шийка висока з ледве вираженим потовщенням у вигляді валика в місцях переходу від тулуба до шийки та від шийки до вінець. Вінця відігнуті назовні, на одному з країв, в протилежному від ручки кінці — широкий, мілкий злив. Ручка стрічкоподібна, овальна в перерізі. Верхній край її прикріплений до шийки під вінцями, нижній — до тулуба, дещо вище лінії його найбільшої опуклості. Дно плоске. Поверхня посудини добре залощена, особливо у нижній частині. На рівні нижнього кінця ручки тулуб прикрашений двома паралельними врізними лініями, простір між якими заповнено зигзагоподібною ламаною лінією та вдавненими крапками. Висота глека 15,7 см, діаметри — тулуба 13,8 см, вінець 8,5, дна — 6,6 см.

Бронзове (в уламках) дзеркало — плоске, дископодібне з округлою виїмкою на одному з країв (рисунок, 16). Поверхня дуже пошкоджена корозією. Діаметр дзеркала близько 7 см, товщина в межах 1 мм. Збереглися також три фрагменти від дерев'яного футляра, на яких чітко простежується орнамент з врізних концентричних кілець (рисунок, 17).

Намисто складається з різних за формою і розміром намистин. Всього зібрано 26 штук. Виділяються дві великі дископодібні намистини з розетковим орнаментом у центрі. Одна геширова неправильної серцеподібної форми прикрашена розеткою з восьми гостролистих, нанесених білою фарбою пелюсток та жовтим осередком (рисунок, 1). Навколо неї — біла смуга з жовтими цятками по колу. Діаметр в межах 1 см, товщина до 4 мм, діаметр отвору близько 1 мм. Друга з синьо-зеленого каменя, неправильної округлої форми (рисунок, 2). На ній, в центрі, на білому фоні — жовта розетка з дев'яти злитих пелюсток, навколо неї — смуга з жовтих цяточок, окантованих чорними обідками. Діаметр 1 см, товщина 5 мм, діаметр отвору 1 мм.

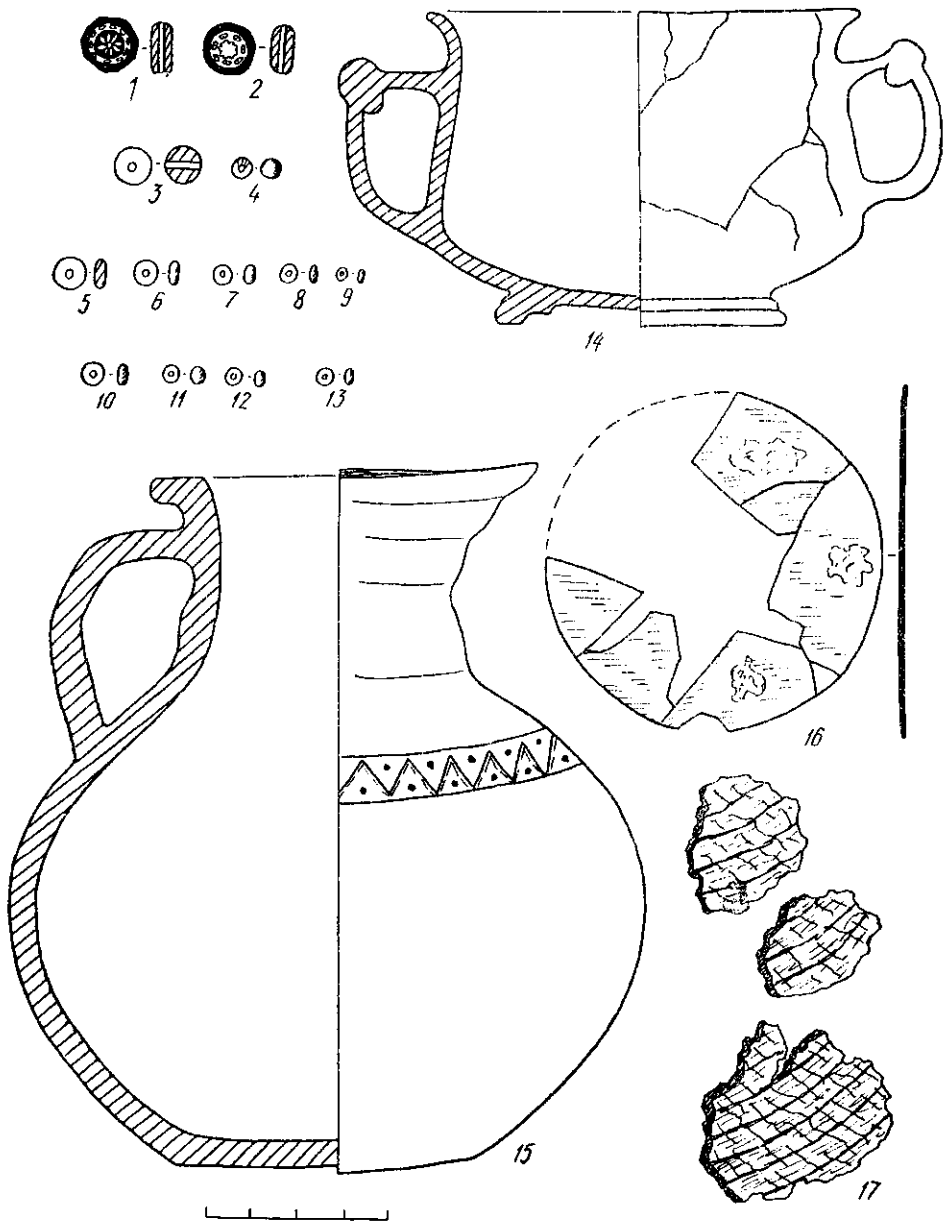

Рис. 1. Поховальний інвентар з сарматського поховання поблизу с. Медвин.

1 — дископодібна неширока намистина; 2 — дископодібна намистина з синьо-зеленого каменю; 3, 4 — намистина з склоподібної маси жовто-оранжевого кольору; 5—9 — скляне намисто червоного кольору; 10—12 — скляне намисто синього кольору; 13 — намистина склоподібної маси бірюзового кольору; 14 — черволаковий кубок; 15 — сіроглиняний кружальний глек; 16 — бронзове дзеркало; 17 — фрагменти дерев'яного футляра.

Решта намистин виготовлена з скла та непрозорі склоподібної маси кулястої форми жовто-оранжевого кольору (рисунок, 3, 4). Одну з сторін у них тоновано в голубий колір. Їх діаметр 8 та 4 мм. Дванадцять намистин з скла червоного кольору, в плані вони круглі, у перерізі переважно овальні, деякі зовсім плоскі і лише три мають біконічну форму, з них дві діаметром 6 мм, три — 5 мм, три — 4 мм, три — 3 мм і одна намистина — близько 2 мм (рисунок, 5—9). Синіх скляних намистин дев'ять. Всі вони в плані круглої форми, а в перерізі овальні, одна — куляста. З них діаметр шести становить 4 мм, однієї — 2,5 мм і двох — 2 мм. З 26 намистин одна бірюзового кольору з склоподібної

маси. Вона округла, в перерізі овальна. Діаметр її 3 мм (рисунок, 10—13).

Найвний інвентар — типовий для сарматських поховань. Прямих аналогій для червонолакового кубка не виявлено. Проте близькі йому посудини рубежу перших століть н. е. відомі в Ольвії¹, в будівлях I ст. до н. е. Гаврилівського городища², в Золотій Балці³ (I ст. до н. е.—I ст. н. е.), в боспорських містах Тірітаки⁴ (I ст. до н. е.—I ст. н. е.) та Кіммерік⁵ (кінець I — початок II ст. н. е.), на Нижньому Дону⁶ (I ст. н. е.), поблизу с. Завітне в Криму⁷ (I—II ст. н. е.). В Лісостеповому Правобережжі такий кубок трапляється вперше. Враховуючи деяку недбалість у виготовленні посудини, колір лаку та неповне покриття ним поверхні⁸, кубок слід датувати не раніше кінця I — початку II ст. н. е.

Щодо сіроглиняного глека з однією ручкою та зливом, то подібні йому відомі в сарматських похованнях Поволжя⁹ та Північного Причорномор'я¹⁰. Датуються вони, як правило, I ст. до н. е.¹¹ Зигзагоподібний врізний орнамент на посуді у поєднанні з відтиснутими крапками чи без них характерний майже для всієї території поширення сарматської культури¹², з IV ст. до н. е. до III ст. н. е.

Аналогії бронзовому дзеркалу є в сарматських похованнях суслової епохи (I ст. до н. е.—I ст. н. е.) на всій території поширення сарматської культури. Найбільше аналогій в похованнях I ст. н. е. Золотобалківського могильника¹³. Тут також відомий дерев'яний футляр з врізними концентричними лініями¹⁴.

Одноколірне кругле скляне намисто овальної та біконічної форми широко відоме в пам'ятках Північного Причорномор'я I—II ст. н. е.¹⁵ Дискподібне багатоколірне намисто з розетковим орнаментом зустрічається порівняно рідко. Близьким йому є намисто з могили № 73 Золотобалківського могильника¹⁶, датованого I ст. н. е.

Основним датуючим матеріалом для медвинського поховання є червонолаковий кубок та бронзове дзеркало, які дають змогу датувати його I — початком II ст. н. е. Решта знахідок не суперечить такому визначенню.

В зв'язку з тим, що сарматських пам'яток у Середньому Подніпров'ї відомо близько трьох десятків¹⁷ (більшість з них за матеріалами дореволюційних досліджень), а в Пороссі — лише одиниці, то кожна нова знахідка цього часу становить значний інтерес для дослідників, в першу чергу для вивчення взаємовідносин сарматів з ранніми слов'янами на цій території.

Б. М. ЛЕВЧЕНКО

Сарматское погребение близ с. Медвин Киевской области

Резюме

В разрушенном кургане у с. Медвин Богуславского р-на Киевской обл. обнаружен разнообразный погребальный инвентарь сарматского захоронения.

Он состоял из краснолакового канфароподобного кубка с биконическим корпусом на кольцевой ножке и двумя вертикальными ручками, сероглиняного кружального кувшина типа ойнохой с шаровидным корпусом, широкой ручкой и мелким сливом, бронзового плоского зеркала с сегментовидной выемкой, остатков деревянного футляра от зеркала, набора стеклянных одноцветных бус и двух полихромных дисковидных бусин, украшенных розетками.

Керамика и бронзовое зеркало позволяют датировать погребение концом I — началом II в. н. э. Сарматское погребение у с. Медвин дополняет немногочисленные памятники этого времени в Поросье и Среднеднепровском Правобережье.

¹ *Knipowitsch T.* Die keramik römischer Zeitaus Olvia in der Ermitage.— In: *Materialien zur römischgermanischen keramik*, 1929, 4, p. 6, 5; *Фармаковский В. Ф.* Раскопки некрополя древней Ольвии в 1901 г.— ИАК, 1908, вып. 8, с. 51, рис. 51.

² *Погребова Н. Н.* Повднескифские городища на Нижнем Днепре.— МИА, 1958, № 64, с. 180, рис. 31, 2.

- ³ *Вязьмитина М. И.* Золота Балка.— К., 1962, рис. 72, 1.
- ⁴ *Книпович Т. А.* Краснолаковая керамика I в. н. э. из раскопок Боспорской экспедиции.— МИА, 1952, № 25, с. 310.
- ⁵ *Зеест И. Б.* Жилые дома древнего Киммерика.— КСИИМК, 1951, № 37, рис. 63.
- ⁶ *Косьяненко В. М.* Краснолаковая керамика из некрополя Кобякова городища.— СА, 1980, № 3, рис. 1, 2, 3; *Шелов Д. Б.* Танаис и Нижний Дон в первые века н. э.— М., 1972, с. 130, 131.
- ⁷ *Богданова Н. Я.* Отчет о раскопках могильника у с. Заветное Бахчисарайского р-на Крымской обл. за 1959 г.— НА ИА АН УССР, 1959/9, ф. 40, 2.
- ⁸ *Силантьева А. Н.* Краснолаковая керамика из раскопок Иллурата.— МИА, 1958, № 85, с. 289, 290.
- ⁹ *Синицын И. В.* Древние памятники в низовьях Еруслана.— МИА, 1960, № 78, с. 20, рис. 5, 1; с. 36, рис. 11, 6.
- ¹⁰ *Вязьмитина М. И.* Розкопки курганів на р. Молочній.— АП, 1960, № 8, с. 84, рис. 67, 6; с. 107, рис. 71, 9; *Зубарь В. М.* Отчет о раскопках Широкобалковского могильника в 1980 г.— НА ИА АН УССР, 1980/19.
- ¹¹ *Богданова Н. Я.* Отчет о раскопках могильника у с. Заветное в Крыму за 1955 г.— НА ИА АН УССР, 1955/25, ф. № 9, с. 5—6.
- ¹² *Смирнов К. Ф.* Сарматы на Илеке.— М., 1975, рис. 15, 23, 30, 39; *Синицын И. В.* Археологические исследования Заволжского отряда.— МИА, 1959, № 60; *Абрамова М. П.* Сарматские погребения Дона и Украины II в. до н. э.— I в. н. э.— СА, 1961, № 61, с. 96; *Шелов Д. Б.* Указ. соч., с. 286.
- ¹³ *Вязьмитина М. И.* Золотобалковский могильник.— Киев, 1972, рис. 6, 10—12, 14, 21, 25, 28, 29, 39.
- ¹⁴ *Вязьмитина М. И.* Указ. соч., с. 18, рис. 6, 13.
- ¹⁵ *Алексеева Е. М.* Античные бусы Северного Причерноморья.— САИ, 1978, Г1-12, с. 33, № 1, 16, 25.
- ¹⁶ *Вязьмитина М. И.* Указ. соч., рис. 68.
- ¹⁷ *Шукли М. Б.* Сарматские памятники Среднего Поднепровья и их соотношение с зарубинецкой культурой.— ГЭ, 1972, № 14, с. 43; *Костенко В. И.* Сарматы в междуречье Орели и Самары.— В кн.: Курганные древности Степного Поднепровья III—I тыс. до н. э.— Днепрпетровск, 1979, вып. 3, карта № 1.